

El fenomen Jane Austen

La popularitat de l'escriptora britànica no ha deixat de créixer, fins al punt que actualment ha esdevingut una autèntica icona global. Les múltiples adaptacions i relectures de les seves novel·les, així com l'estètica escapista del món que hi recrea, expliquen en part les causes del fenomen.

Per **Gemma López-Sánchez**

Deia Gore Vidal que una de les millors jugades que pot fer un autor per incrementar la seva popularitat és morir-se. Seria el cas de l'escriptora Jane Austen, que va tenir una fama relativa en vida i l'obra de la qual no va popularitzar-se als cercles literaris del Regne Unit fins poc després de la seva mort a quaranta-un anys l'any 1817 (Halsey, 2012: 3).

Tot i compartir editor amb el poeta i novellista més important de l'època, Sir Walter Scott, Austen rebutjava signar els seus textos, qui sap si per modèstia o per una certa pressió familiar (el seu pare era clergue i la novel·la

era considerada un entreteniment força frívol a l'època). Quan ella es va morir, el seu germà va publicar les novel·les *Persuasió* (1817, traduïda al català per Jordi Arbonès el 1988) i *L'abadia de Northanger* (1817, traduïda al català per Jordi Arbonès el 1991) i va revelar l'autoria de totes les altres (Halsey, 2012: 4).

L'any 1870 marca un punt d'inflexió en l'apreciació de l'obra de l'autora. Els crítics en lloen de manera gairebé

Imatge de fons: text manuscrit de Jane Austen.

Jane Austen retratada en un gravat de 1810, aproximadament.
Encyclopædia Britannica, Inc.

«Més enllà de l'Austen escriptora trobem l'Austen amb estatus de fenomen global.»

unànime l'ús del llenguatge irònic i afilat, i assenyalen la construcció de personatges femenins autònoms tot i que dins els rígids paràmetres establerts per l'amor romàntic de l'època. A partir d'aquest moment, la popularitat d'Austen anirà en un *crescendo* imparable. Es rumorejarà que els soldats britànics atrinxerats durant la Primera Guerra Mundial la llegeixen per apaivagar la seva nostàlgia, un fet que bé podria haver inspirat el conte «The Janeites», publicat el 1926 per l'autor angloindi Rudyard Kipling, en què membres de les tropes britàniques participen en un club secret de lectura de les novel·les d'Austen (*Jane Austen Blog*).

Del segle xx endavant, el creixement exponencial de l'anomenat *fandom* d'Austen arriba a cotes elevades i segueix, ara com ara, en excel·lent forma. A tall d'exemple, un article de l'octubre del 2022 de *The Guardian*, on s'anuncia que una còpia de la novel·la *Emma*, venuda per 375.000 lliures, es mostrarà per primer cop al públic al Regne Unit i que ha provocat tot un reguitzell de reaccions fervoroses entre els lectors (Morris, 2022).

L'interès gairebé obsessiu per part d'un públic sovint molt jove que ha contribuït a transformar l'autora en icona pop, juntament amb el fet que Austen sigui un referent indiscutible en qualsevol debat seriós sobre el gènere de la novel·la, ens podrien resultar sorprenents, però no són, ni de bon tros, irreconciliables. Els lectors d'Austen en celebren l'elegància en l'argument, l'estil i la construcció de personatges i la manera agradable en què construeix una fantasia de satisfacció absoluta, tot i posar en qüestió els estereotips de gènere i de classe social que encara arrosseguem avui en dia. Ningú com Jane Austen és capaç d'integrar el plaer de llegir novel·la romàntica amb una tècnica literària d'una sofisticació impressionant. El seu estil és innovador d'una manera absolutament subtil i els seus textos anticipen de manera gairebé inquietant l'estil indirecte lliure que revisa el narrador omniscient. Es tracta d'una tècnica que perfeccionaran més tard figures literàries de la categoria de James Joyce i Franz Kafka, però que ja preveuen tímida-ment els textos de l'autora. Tot això, a través de retrats

del dia a dia. La ficció d'Austen està farcida de personatges que fan coses ben quotidianes com llegir, anar a comprar i visitar els veïns. La manera en què fa valdre la domesticitat com a emplaçament literari i com a lloc on «poden passar coses» és un dels elements primordials en el fort sentiment de proximitat entre l'autora i tantes generacions de lectors.

Però més enllà de l'Austen escriptora trobem l'Austen amb estatus de fenomen global. Aquest gir s'ha construït majoritàriament a través de les adaptacions cinematogràfiques i televisives de la seva obra. Cal recordar que fins a mitjan dècada del 1990 únicament es podia trobar l'adaptació cinematogràfica d'*Orgull i prejudici* a càrrec de Robert Z. Leonard, amb Laurence Olivier interpretant el personatge de Darcy i el novel·lista Aldous Huxley com a coautor del guió juntament amb Jane Murfin. Era l'any 1940 i aquesta producció nord-americana amb clares referències estètiques a *Allò que el vent s'endugué* va ser una manera de demanar el suport polític dels Estats Units al Regne Unit (Looser, 2017: 45).

De sobte, entre el 1995 i el 1996 hi va haver una veritable explosió d'adaptacions de textos d'Austen a l'àmbit audiovisual. De *Sentit i sensibilitat* d'Ang Lee (1995) a *Persuasió* de Nick Dear (1995), passant per la divertida relectura en clau contemporània d'*Emma* que fa *Clueless* d'Amy Heckerling (1995), una pel·lícula que va conviure uns mesos a la pantalla amb la més tradicional *Emma* interpretada per Gwyneth Paltrow (1996). Potser l'efecte més important va venir de la producció d'*Orgull i prejudici* de la BBC l'any 1995 amb Colin Firth i Jennifer Ehle, un producte audiovisual de gran impacte que no només va donar peu a jocs intertextuals com l'establert per la nisaga *Bridget Jones*, sinó que va tenir un paper fonamental en la construcció de Jane Austen com a fenomen global (Sutherland, 2005: 55).

El cinema ha estat determinant per convertir Jane Austen en fenomen global, amb pel·lícules com *Becoming Jane*, de Julian Jarrold (2007), en el fotograma de fons.

«La popularitat de Jane Austen es fa més palesa en moments de crisi econòmica.»

Aquesta tendència no ha parat, ans al contrari, s'ha anat fent més i més evident. La imatge de l'autora ha esdevingut icònica fins al punt que ha estat escollida per aparèixer als bitllets de deu lliures del Regne Unit, i les citacions extretes de les seves novel·les decoren tasses, agendas i samarretes. L'allau d'adaptacions i relectures dels seus textos sembla no tenir fi. Un cas especialment remarcable seria el de la novel·la a què ens acabem de referir, *Orgull i prejudici* (traduïda al català per primer cop el 1985 per Eulàlia Preses). A banda de les adaptacions que ja hem mencionat anteriorment, aquest ha estat un dels textos amb més reinterpretacions en els darrers anys. Trobem una versió en clau Bollywood titulada *Bride and prejudice* (2004); una altra del 2005 dirigida per Joe Wright i protagonitzada per Keira Knightley; la reescriptura en clau de novel·la negra titulada *Death comes to Pemberley*, de P. D. James (2011, també amb minisèrie) i la versió apocalíptica titulada *Orgull i prejudici i zombies* (2016); i la nissaga del personatge de Bridget Jones que va començar com a columna periodística (2001-2016). Més recentment, trobem el text en format pòdcast i contingut LGTBIQ+ titulat *Gay pride and prejudice* (2022) i una adaptació teatral escocesa en clau d'humor, *Pride and prejudice* (*Sort of)* (2022). A totes aquestes versions, s'hi ha d'afegir la que està preparant la cadena de continguts Netflix en format *rom-com* adolescent (Higgins, 2022).

Aquesta bateria d'adaptacions és una bona notícia que ens indica que la pertinència del text és ben viva i que les noves generacions encara s'hi senten plenament identificades. Des d'un punt de vista més socioeconòmic, però, és interessant apuntar que la popularitat de Jane Austen es fa més palesa en moments de crisi econòmica (és per això mateix que les primeres onades d'adaptacions es produïren als anys noranta, en plena recessió econòmica). Aquesta no és una dada sorprenent. El món de Jane Austen és un món tancat en ell mateix i allunyat dels grans corrents polítics, les guerres, les violències; un món sense angoixes extremes, pandèmies o canvi climàtic. Seria ingenu falsejar el passat i argumentar que tot era una bassa d'oli a l'època de la regència. Ho demostra Raymond Williams a *The country and the city* (1973), on

analitza la producció textual de tres personatges de l'època i conclou que la ficció d'Austen exclou de manera gairebé quirúrgica els episodis traumàtics (des de les *Corn Laws* a la guerra, passant per la massacre de Peterloo i la fam a causa dels conreus fallits).

Les adaptacions no només continuen aquesta dinàmica d'exclusió, sinó que l'amplifiquen per tal d'oferir un delit visual que promou una (per)versió idealitzada de l'època i una contínua fetitxització de llocs, esdeveniments i objectes. Aquestes dinàmiques visuals tenen repercussions en les nostres relectures contemporànies de l'obra de l'autora i sens dubte contribueixen, també, a la seva construcció com a icona global. Les cases captivadores amb extensos jardins, les robes refinades, els protocols socials exquisits, els balls fastuosos, han esdevingut una estètica pròpia, però també una forma d'escapisme a un passat imaginat on tot era millor, més bonic i més fàcil. ●

Bibliografia

- Alsina, Victòria (2008). «Jane Austen en català». *Quaderns: Revista de Traducció*, núm. 25: 29-46.
- Halsey, Katie (2012). *Jane Austen and her readers, 1786-1945*. Londres: Anthem.
- Higgins, Charlotte (2022). «A look under the bonnet: why are we still so obsessed with the Regency era?». *The Guardian* (juliol). En línia: www.theguardian.com/books/2022/jul/02/why-are-jane-austen-regency-dramas-still-popular-persuasion-netflix-bridgerton.
- Morris, Stephen (2022). «Most expensive Jane Austen novel sells for £375,000». *The Guardian* (octubre). En línia: www.theguardian.com/books/2022/oct/05/most-expensive-jane-austen-novel-sells-for-375000-pounds-emma.
- Looser, Devoney (2017). *The making of Jane Austen*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Sutherland, Kathryn (2005). *Jane Austen's textual lives: From Aeschylus to Bollywood*. Oxford: Oxford University Press.
- Williams, Raymond (1973). *The country and the city*. Oxford / Nova York: Oxford University Press.